

Βεργίνα . Η νεκρόπολη των Αιγών Οι τάφοι Heuzey – Ο τάφος του περιστεριού

Σ. ΔΡΟΥΓΟΥ, Χ. ΚΑΛΛΙΝΗ, Λ.-Α. ΤΡΑΚΑΤΕΛΛΗ

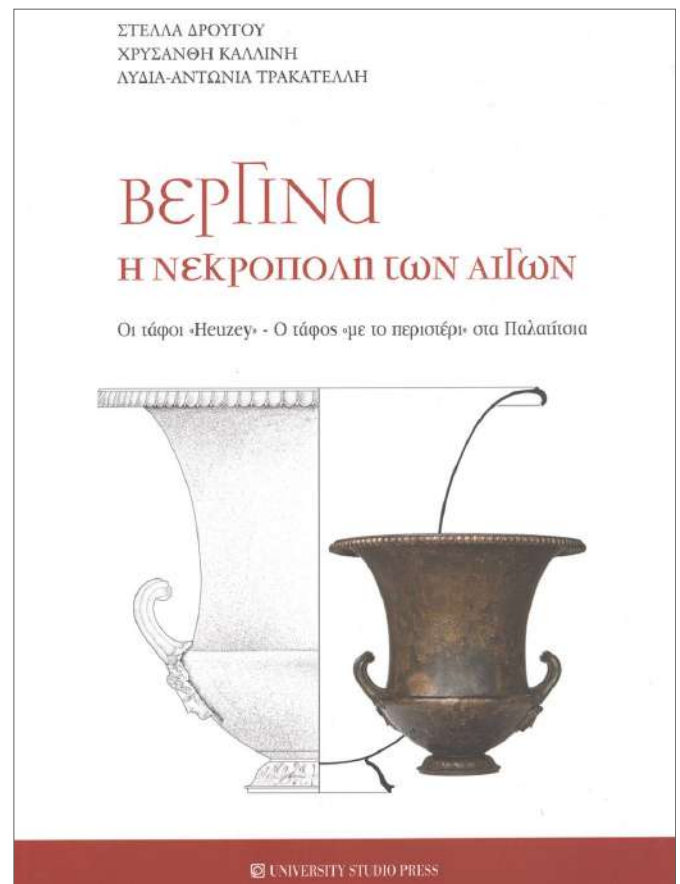
Εκδόσεις University Studio Press

Θεσσαλονίκη 2019, Σελ. 200

Το ταξίδι του Γάλλου αρχαιολόγου και περιηγητή L. Heuzey στη Μακεδονία στα μέσα του 19ου αιώνα (1856-1861) στη Μακεδονία, στις βόρειες πλαγιές των Πιερίων και τη γειτονική πεδιάδα του Αλιάκμονα, αποδείχθηκε πλούσιο σε αποτελέσματα και ευρήματα, όπως περιγράφει στο μνημειώδες βιβλίο του που εκδόθηκε λίγα χρόνια μετά (L. Heuzey, H. Daumet, Mission Archeologique de Macedoine, Paris 1876). Κοντά στα Παλατίτσια, παλιό κεφαλοχώρι της περιοχής, στο ύψωμα της Αγ. Τριάδας πρωτοείδε τα ερείπια ενός μεγάλου κλασικού οικοδομηματος, του ανακτόρου των Παλατιπίσων, γνωστού σήμερα ως το «Ανάκτορο της Βεργίνας». Πολύ κοντά στα Παλατίτσια αποκάλυψε ο ίδιος Γάλλος αρχαιολόγος έναν μεγάλο υπόγειο κτιστό τάφο, που μάλιστα αργότερα στην έρευνα πήρε το όνομά του το πρώτο παράδειγμα μιας ξεχωριστής κατηγορίας μνημείων, των Μακεδονικών τάφων.¹ Στους αιώνες που ακολούθησαν και ιδιαίτερα στο β' ήμισυ του 20ού αιώνα ο αριθμός των ταφικών αυτών οικοδομημάτων αυξήθηκε σημαντικά και οι «Μακεδονικοί τάφοι» αποτέλεσαν τελικά με την αρχιτεκτονική και τη διακόσμηση τους τα πλέον αντιπροσωπευτικά μνημεία της αρχαίας Μακεδονίας κατά τον 4ο και τους Ελληνιστικούς αιώνες, και όχι μόνο. Στους αιώνες που ακολούθησαν μετά την αποκάλυψη του, ο τάφος του L. Heuzey (ή των Παλατιπίσων) γνώρισε μια εκτεταμένη καταστροφή, έτσι ώστε σήμερα μόνο ένα μικρό μέρος των τοίχων και των θεμελίων του να αναγνωρίζονται. Είναι ευτύχημα ότι την τότε εικόνα του μνημείου διέσωσαν τα σχέδια του συνεργάτη του L. Heuzey αρχιτέκτονα H. Daumet στην πολύτιμη δημοσίευση του ταξιδιού και των ευρημάτων τους στη Μακεδονία.

Στο β' ήμισυ του 20ού αι., όταν πλέον είχε αναπτυχθεί το νέο χωριό της Βεργίνας και είχε ήδη διαμορφωθεί και εξελισσόταν δυναμικά η ανασκαφή της Βεργίνας, η αρχαιολογική εικόνα της περιοχής έχει πλέον μεταβληθεί σε μέγεθος και σε σημασία με το πλήθος των μνημείων, των προβληματισμών και των νέων γνώσεων για την ιστορία και τον πολιτισμό της αρχαίας Μακεδονίας. Στη πραγματικότητα στον χώρο μεταξύ των δυο χωριών, της Βεργίνας και των Παλατιπίσων, στις βόρειες υπώρειες των Πιερίων αναγνωρίζεται η αρχαία πόλη των Αιγών με ένα τεράστιο νεκροταφείο και σπουδαίους δημόσιους χώρους στην αρχαία πόλη. Στο τέλος της δεκαετίας του '70, ανασκάπτεται η Μεγάλη Τούμπα με τα γνωστά εντυπωσιακά αποτελέσματα.

Το 1998/1999 στο πλαίσιο εργασιών για τη στέγαση μιας ομάδας υπόγειων κτιστών τάφων που βρέθηκαν στα όρια του αγροκτήματος «Μπέλλα», στα ανατολικά όρια της αρχαίας νεκρόπολης (ή στα δυτικά του χωριού Παλατίτσια) και με αφορμή τον καθαρισμό του μακεδονικού τάφου, που είχε ανασκάψει ο L. Heuzey, ήλθαν στο φως δύο ακόμη υπόγειοι κτιστοί, μικρότεροι σε μέγεθος τάφοι που ονομάστηκαν ως «Heuzey α» και «Heuzey β», σε πολύ μικρή απόσταση από εκείνον τον παλιότερο συνώνυμο. Και τρεις αυτοί τάφοι χρονολογήθηκαν με βάση τα ανασκαφικά ευρήματα στα χρόνια που ακολούθησαν τον θάνατο του Αλέξανδρου Γ' και πριν από το τέλος του 4ου αι. π. Χ. Είναι κτισμένοι με πωρόλιθο και κύριο γνώρισμά τους αποδεικνύεται η απόκλιση τους από την γνωστή αρχιτεκτονική μορφή των μακεδονικών τάφων: ο «Heuzey α» δεν στεγάζεται με καμάρα, αλλά με επίπεδη

οροφή, ενώ η εξαιρετικά απλή πρόσοψη του φέρει μόνο την είσοδο-άνοιγμα στο εσωτερικό του τάφου. Ο «Heuzey β» είναι στη πραγματικότητα μια μικρή θήκη κτισμένη με πωρόλιθο και ακουμπά άμεσα στον πλευρικό βόρειο τοίχο του γειτονικού «Heuzey α». Όμως η μικρή αυτή θήκη βρέθηκε ασύλητη και έσωξε όλα τα ταφικά δώρα και αντικείμενα της ταφής που περιείχε, γεγονός αποφασιστικό για την κατανόηση του συνόλου των τάφων της ομάδας «Heuzey».²

Την αποσπασματική αλλά πολύ ενδιαφέρουσα εικόνα των τελευταίων δεκαετιών του 4ου αι. π.Χ. επιχειρεί να αποδώσει η πρόσφατη δημοσίευση των αρχαιολόγων-ανασκαφέων Σ. Δρούγου, Χ. Καλλίνη, Λ.-Α. Τρακατέλλη, Βεργίνα. Η νεκρόπολη των Αιγών. Τάφοι Heuzey-ο τάφος με το περιστέρι, Θεσσαλονίκη 2019, σελ. 196 με πολυάριθμες έγχρωμες και ασπρόμαυρες απεικονίσεις και σχέδια (Εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2019), με τη βοήθεια τα μνημείων της Βεργίνας που προαναφέρθηκαν. Τα δεδομένα της ανασκαφής, τα αρχιτεκτονικά στοιχεία και τα μέταλλα σκεύη, καθώς και τις γενικές ερμηνευτικές παρατηρήσεις υπογράφει η Σ. Δρούγου. Την κεραμική των τάφων μελέτησε η Χ. Καλλίνη, ενώ με τα μικρά αντικείμενα και κοσμήματα ασχολήθηκε η Λ.Α. Τρακατέλλη. Η εικόνα των ευρημάτων και των δημοσιευόμενων μνημείων δεν είναι πολυτελής ή απαστράπτουσα, όμως το είδος τους, η χρήση τους, η χρονολόγησή τους και η παράδοση της τέχνης τους, όπως αποτυπώνονται λ.χ. στα χάλκινα σκεύη, αγγεία και όπλα, κοσμήματα και πήλινα αγγεία, εκφράζουν πολύ καλά την εποχή τους, το τέλος των κλασικών χρόνων: ο καλυκωτός κρατήρας με τα όμορφα γυναικεία προσωπεία στις λαβές του, το μεγάλο χάλκινο αγγείο, όπου ήσαν φυλαγμένα τα οστά του νεκρού του μικρού

Το χρυσό καρικό νόμισμα του Πιζώδαρου από τον τάφο «Heuzey α».

Λεπτομέρεια από τον χάλκινο καλυκωτό κρατήρα του τάφου « Heuzey β».

τάφου «Heuzey β», είναι από τα λίγα σωζόμενα σήμερα παραδείγματα του σχήματος στον 4ο αι. π.Χ. Το μικρό χρυσό νόμισμα, κοπή του κόρα Πιζώδαρου, διέφυγε από την αρπαγή των κλεφτών και βρέθηκε λίγα μέτρα έξω από την είσοδο του τάφου «Heuzey α», δίνοντας άλλη μια φορά την αφορμή να επανέλθει η ιστορία των σχέσεων του κόρα δυνάστη με τους μακεδόνες βασιλείς Φίλιππο και Αλέξανδρο.

Στα ταφικά μνημεία της δημοσίευσης προστίθεται ένας ακόμη ξεχωριστός για την αρχιτεκτονική του τάφος, ο οποίος ερευνήθηκε κατά τη διετία 1984-1985, λίγο βορειότερα, επίσης στην ανατολική πλευρά της αρχαίας νεκρόπολης. Πρόκειται για τον μεγάλο τάφο «με το περιστέρι», κτισμένο από πωρόλιθο, χωρίς καμάρα και πρόσοψη εισόδου, με μεγάλο εσωτερικό χώρο, όπου δυο μεγάλοι πεσσοί στηρίζουν την οριζόντια κάλυψη του, άλλη μια απόκλιση της αρχιτεκτονικής των υπόγειων κτιστών κιβωτιόσχημων οικοδομημάτων. Την επιφάνεια των τοίχων του χώρου διακοσμεί γραπτή ταινία με βλαστόσπειρα και ένα μοναδικό περιστέρι στη δυτική πλευρά. Τα κινητά ευρήματα είναι ελάχιστα, με βάση όμως το σύνολο των δεδομένων ο τάφος χρονολογείται στα μέσα του 4ου αι. π. Χ. προδίδοντας τις προσπάθειες των τεχνιτών να στεγάσουν μεγάλους υπόγειους χώρους.

Η χρονολόγηση της ομάδας των τάφων Heuzey στις τελευταίες δεκαετίες του 4ου αι. π.Χ. τους τοποθετεί στη χρονολογική σειρά ανάμεσα στο λαμπρό και πλούσιο σε αντικείμενα σύνολο της Μεγάλης Τούμπας, που εκτείνεται στο β' ήμισυ του 4ου αι. π.Χ. και την ομάδα των μακεδονικών τάφων, οι οποίοι αποκαλύφθηκαν στο κτήμα «Μπέλλα» και χρονολογούνται στον 3ο αι. π.Χ. Είναι φανερό ότι δημιουργείται με τους τάφους αυτούς στην νεκρόπολη των Αιγών μια συνεχής αλυσίδα μνημείων-αρχαιολογικών τεκμηρίων για δυο κρίσιμους για την ιστορία και αρχαιολογία της Μακεδονίας αιώνες, τον 4ο και 3ο αι. π.Χ.

Η κατανόηση και η ερμηνεία των αρχαιολογικών καταλοίπων απαιτούν στις περισσότερες περιπτώσεις μακριά και επίμονη εργασία και έρευνα, στοιχεία που ίσως φαίνονται δύσκολα, παραδόξως συνιστούν όμως μια γοητευτική πορεία στο χρόνο και τους ανθρώπους με πολλή γνώση και εκπλήξεις, όπως τουλάχιστον αποκαλύπτει το αρχαιολογικό κεφάλαιο της Βεργίνας. Εκείνο που στην πραγματικότητα μπορεί να αποτρέψει από αυτή την πορεία είναι η έλλειψη των μέσων, η βιασύνη για γρήγορα αποτελέσματα, χωρίς να είναι «αποτελέσματα» παρά μόνο εντυπωσιασμοί και

ξένο ένδυμα. Παρόλα αυτά η προσπάθεια για τον διάλογο με το έργο των ανθρώπων, τον τόπο και τον χρόνο τους αξίζει να πραγματοποιείται και αυτή είναι η επιδίωξη αυτού του βιβλίου.

Στέλλα Δρούγου

Ομότιμη Καθηγήτρια Κλασικής Αρχαιολογίας
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Σημειώσεις

1. Κατά την ίδια περίοδο του ταξιδιού του ο L. Heuzey αποκάλυψε έναν ακόμη όμοιο τάφο κοντά στη σημερινή κωμόπολη του Κορινού στην Πιερία.
2. Στην ομάδα των τάφων «Heuzey» θα πρέπει ίσως να συμπολογιστεί και ένας ακόμη κιβωτιόσχημος τάφος που βρέθηκε βορειοδυτικά του μεγάλου τάφου «Heuzey» και ερευνήθηκε από την ΕΦΑ Ημαθίας.